

Nr 200.

Godkänd av första kammaren den 25 april 1939.

Godkänd av andra kammaren den 25 april 1939.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stipendier åt studerande vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(Statsutskottets utlåtande nr 111.)

Till Konungen.

I propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1939/40 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkt 93 av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 januari 1939) föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som bleve riksdagen förelagd, till Gemensamma universitetsändamål: Stipendier åt studerande vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet beräkna för budgetåret 1939/40 ett reservationsanslag av 220,700 kronor.

Vidare har Kungl. Maj:t i samma proposition under kapitalbudgeten såsom kapitalinvestering under rubriken Statens utlåningsfonder (bilaga 6 punkterna 14 och 15 av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag) föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som bleve riksdagen förelagd, för budgetåret 1939/40 beräkna dels till statens lånefond för universitetsstudier ett reservationsanslag av 150,000 kronor, dels ock till studielånefonden ett reservationsanslag av 120,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en den 20 januari 1939 dagtecknad proposition (nr 61), under åberopande av vid sistnämnda proposition fogat utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels till Gemensamma universitetsändamål: Stipendier åt studerande vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 220,700 kronor;

dels till Gemensamma universitetsändamål: Stipendier för främjande av högre juridiska studier vid universiteten i Uppsala och Lund under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1939/40 anvisa ett anslag av 10,000 kronor;

dels besluta att en särskild fond, benämnd Statens lånefond för universitetsstudier, skall inrättas, vilken fond skall förvaltas av statskontoret;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen tillstyrkta grunder utfärda ej mindre erforderliga bestämmelser för erhållande och tillgodonjutande av lån ur omförmälda fond, än även ändrade bestämmelser beträffande den nuvarande studie-lånefonden;

dels till Statens lånefond för universitetsstudier för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 140,000 kronor;

dels ock till Studielånefonden för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 120,000 kronor.

I samband härmed har riksdagen till behandling förehåft

dels de två likalydande motionerna I: 232 och II: 360, vari hemställts, att riksdagen till stipendier åt de studerande vid universiteten i Uppsala och Lund, karolinska mediko-kirurgiska institutet, tekniska högskolan, Chalmers tekniska högskola, tandläkarinstitutet, farmaceutiska institutet, veterinärhögskolan, skogshögskolan och lantbrukshögskolan ävensom Stockholms och Göteborgs högskolor samt handelshögskolorna i Stockholm och Göteborg måtte för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 209,500 kronor med föreskrift tillika, jämte annat, att stipendierna skola i mån av tillgång utdelas till förtjänta sökande oavsett vid vilken akademisk bildningsanstalt, de ämna bedriva studier;

dels de två likalydande motionerna I: 233 och II: 361, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att tillämpningsområdet för de i propositionen föreslagna åtgärderna utsträcker till att omfatta alla statliga och statsunderstödda högskolor, att stipendierna skola tillkomma även obemedlade studerande med hem å ort där studierna bedrivs, samt att stipendier motsvarande kostnaderna för kurs- och laborationsavgifter måtte kunna tilldelas obemedlade studerande.

I likhet med departementschefen anser riksdagen önskvärt, att åtgärder vidtagas från det allmännas sida i syfte att göra urvalet till de levnadsbanor, som förutsätta akademiska studier, mindre beroende av de enskilda studenternas privatekonomiska förutsättningar. Kungl. Maj:ts på särskilda för frågans förberedande tillkallade sakkunnigas utredning ba-

serade förslag har dikterats av en strävan att utjämna de svårigheter av ekonomisk art, varvid den vid universitet och högskolor studerande ungdomen för närvarande i många fall har att kämpa. I sådant avseende föreslår Kungl. Maj:ts inrättandet dels av statsstipendier i form av fri bostad och fri kost, dels av en statens lånefond för universitetsstudier, dels ock av statliga bokstipendier.

Såsom av den av departementschefen lämnade redogörelsen framgår, hava de sakkunniga i enlighet med dem givna direktiv begränsat sitt förslag till att avse universiteten och karolinska institutet. Vissa av de i ärendet hörda myndigheterna hava ansett, att de ifrågasatta åtgärderna från statens sida borde omfatta samtliga högskolor och med dem jämförliga högre utbildningsanstalter. Samma uppfattning har kommit till uttryck i de ovan nämnda motionerna.

Riksdagen, som bifaller Kungl. Maj:ts föreliggande förslag om införande av *naturastipendier* (fri bostad och fri kost) vid Uppsala och Lunds universitet samt vid karolinska institutet och icke har något att erinra mot det härför äskade beloppet, 200,000 kronor, samt dettas fördelning mellan ifrågavarande läroanstalter, anser emellertid, i likhet med vad i nyssnämnda motioner gjorts gällande, goda skäl tala för att en statlig understödsverksamhet av angivna slag vidgas att omfatta jämväl andra läroanstalter av högskolekaraktär, såväl statliga som enskilda. Huruvida samtliga de i motionerna I: 232 och II: 360 samt I: 233 och II: 361 upptagna läroanstalterna böra förses med statsstipendier av det slag, varom nu är fråga, torde på grund av de vid dessa anstalter förekommande särskilda förhållandena i olika avseenden icke kunna bedömas utan att en närmare utredning av frågan blivit verkställd. Innan en dylik utredning kommit till stånd, torde det även vara ogörligt att avgöra, huruvida naturastipendiesystemet är det vid alla ifrågavarande utbildningsanstalter lämpligaste eller om icke i stället kontantstipendieformen i vissa fall kan vara att föredraga. Det är icke heller utan närmare undersökning givet, att ökade statliga stipendier äro av nöden vid samtliga de läroanstalter, varom här är fråga. Såsom departementschefen framhållit, har staten till exempel beträffande lantbrukshögskolan i relativt riklig mån redan sört för att stipendiemedel stå till de studerandes förfogande. Riksdagen finner det nödvändigt att genom en närmare utredning få förevarande fråga prövad i hela dess vidd. Förhållandena vid de enskilda högskolorna i Stockholm och Göteborg och vid våra tekniska högskolor äro dock enligt riksdagens mening så likartade dem vid universiteten och karolinska institutet, att riksdagen icke kan finna skäl föreligga att i avvaktan på närmare erfarenhet av den nu föreslagna stipendieanordningen skjuta stipendiefrågan för i vart fall nämnda högskolor på framtiden.

De i motionerna I: 233 och II: 361 anförda skälen för att stipendier skola kunna tillkomma även obemedlade studerande, som hava sina hem på stu-

dieorten, finner riksdagen värda beaktande och förutsätter, att jämväl denna fråga tages under omprövning vid den blivande utredningen.

Riksdagen anser sig böra understryka angelägenheten av att den av riksdagen förordade utredningen snarast kommer till stånd och att på resultatet av densamma grundat förslag därefter förelägges riksdagen.

På grund av vad sålunda anförts och då departementschefen uttalat sina sympatier för en utsträckning av de här ifrågavarande statliga stödåtgärderna till att avse även andra högre utbildningsanstalter än de i Kungl. Maj:ts förslag angivna, har riksdagen icke ansett det erforderligt, att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning i ovan berörda syfte.

Vad angår frågan rörande de organ, som böra omhändervä utdelningen av stipendierna, delar riksdagen departementschefens uppfattning om att verksamheten lämpligen bör anförtros åt särskilda *stipendienämnder*. Emot de av Kungl. Maj:t beräknade kostnaderna för nämnderna — 4,000 kronor vid vart och ett av universiteten och 1,500 kronor vid karolinska institutet — har riksdagen icke funnit något att erinra.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle de nu på riksstaten upptagna anslagen till stipendier åt studerande vid universiteten i Uppsala och Lund omvandlas till särskilda *bokstipendier* å förslagsvis 100 kronor, att utgå efter i huvudsak samma grunder som naturastipendierna. För ifrågavarande ändamål skulle avses respektive 6,200 kronor och 5,000 kronor. Riksdagen bifaller jämväl detta förslag.

I motionerna I: 233 och II: 361 har yrkats, att stipendier, motsvarande kostnaderna för kurs- och laborationsavgifter, skulle tilldelas obemedlade studerande. Riksdagen anser sig icke utan på närmare utredning grundat förslag från Kungl. Maj:ts sida böra upptaga detta yrkande.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag har riksdagen alltså för nästa budgetår på riksstaten uppfört ett reservationsanslag till stipendier åt studerande vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska medikokirurgiska institutet av $(200,000 + 4,000 + 4,000 + 1,500 + 6,200 + 5,000 =)$ 220,700 kronor.

Såsom ett komplement till naturastipendierna föreslår Kungl. Maj:t upprättandet av en särskild *lånefond för universitetsstudier*, för vilket ändamål för budgetåret 1939/40 skulle anvisas ett reservationsanslag av 140,000 kronor. Naturastipendierna äro avsedda att i regel utgå under vissa år i början av studietiden, varför det måste vara av stort värde för de studerande att för studiernas fortsättande och avslutande erhålla möjlighet till lån på billiga villkor. De studerande vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska institutet skulle samtidigt med inrättandet av denna lånefond i regel undantagas från behörighet att åtnjuta lån ur den nuvarande studielånefonden. Utdelningen av lån ur den nya fonden skulle

omhänderhavas av stipendienämnderna. Riksdagen är ense med departementschefen om att ett genomförande av ifrågavarande förslag måste bli till god hjälp för de studerande vid universitetet och karolinska institutet, samtidigt som förslaget även kommer att vara till åtnåd för den studerande ungdomen vid andra högre utbildningsanstalter, för vilken härigenom ökad möjlighet kommer att uppstå att erhålla lån ur den nuvarande studielånefonden. Riksdagen, som i likhet med departementschefen anser de sakkunnigas förslag till bestämmelser angående lån ur lånefonden för universitetsstudier i huvudsak kunna följas, ansluter sig alltså till Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Beträffande såväl naturstipendierna som lån ur den nya lånefonden för universitetsstudier synas vissa *övergångsbestämmelser* bli erforderliga, vilka det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att närmare utforma. Riksdagen vill allenast framhålla, att det synes riksdagen befogat, att vad angår naturstipendierna — i anslutning till vad de sakkunniga ifrågasatt — övergångsvis en viss del av det till förfogande ställda anslaget avses för sådana studerande, som redan inskrivits vid universitetet eller karolinska institutet och därstädes under någon tid bedrivit studier, detta i syfte att åstadkomma en mjukare övergång mellan nuvarande förhållanden och de förbättrade möjligheter, som för studenterna framdeles komma att stå till buds. I fråga om lån ur universitetsstudielånefonden utgår riksdagen från, att dessa, efter vederbörligt kungörelse- och ansökningsförfarande, komma att av stipendienämnderna utdelas under våren 1940. Med hänsyn härtill torde de studerande vid Uppsala och Lunds universitet och karolinska institutet icke böra redan nu undantagas från möjligheten att vid utdelning våren 1939 erhålla lån ur den nuvarande studielånefonden, utan dylika ansökningar böra prövas och avgöras i hittills tillämpad ordning.

Kungl. Maj:ts förslag innebär vidare, att till den *nuvarande studielånefonden* skulle för nästa budgetår anvisas ett reservationsanslag av 120,000 kronor. Riksdagen bifaller detta förslag. Riksdagen har icke heller något att erinra mot att villkoren för erhållande och åtnjutande av lån ur fonden ändras på sätt departementschefen ifrågasatt, i syfte att ernå likställighet mellan lån ur denna fond och ur lånefonden för universitetsstudier.

Riksdagen har jämväl funnit de av departementschefen anförda skälen för inrättandet vid universitetet i Uppsala och Lund av *stipendier för främjande av högre juridiska studier* bärande och godkänner förslaget om att särskilda anslagsmedel, 5,000 kronor vid vardera universitetet eller tillhoppa 10,000 kronor, anvisas för ändamålet.

Under återopande av vad sålunda anförts får riksdagen anmäla, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt i anledning av ovan nämnda motioner,

dels till *Gemensamma universitetsändamål: Stipendier åt studerande vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet* under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1939/40 anvisat ett *reservationsanslag* av 220,700 kronor;

dels till *Gemensamma universitetsändamål: Stipendier för främjande av högre juridiska studier vid universiteten i Uppsala och Lund* under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1939/40 anvisat ett anslag av 10,000 kronor;

dels beslutat, att en särskild fond, benämnd Statens lånefond för universitetsstudier, skall inrättas, vilken fond skall förvaltas av statskontoret;

dels bemyndigat Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 20 januari 1939 tillstyrkta grunder utfärda ej mindre erforderliga bestämmelser för erhållande och tillgodonjutande av lån ur omfördälda fond, än även ändrade bestämmelser beträffande den nuvarande studielånefonden;

dels såsom kapitalinvestering i statens utlåningsfonder till *Statens lånefond för universitetsstudier* för budgetåret 1939/40 anvisat ett *reservationsanslag* av 140,000 kronor;

dels ock såsom kapitalinvestering i statens utlåningsfonder till *Studielånefonden* för budgetåret 1939/40 anvisat ett *reservationsanslag* av 120,000 kronor.

Stockholm den 25 april 1939.

Med undersåtlig vörndnad.
